

SİMİT ve PEYNİR'le "BİLİM İNSANI ÖYKÜLERİ"

Inge
Lehmann

(1888-1993)

Yazan ve Çizen:
Bilgin Ersözlü

Yıl 1900... Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da bir cumartesi gecesi... Lehmann ailesinin evindeyiz. Saat epey geç. Yatma vakti yaklaşmış.

Inge! Babanla
biz yavaştan yatıyoruz.
Sen de artık lambanı
söndürüp uyusan mı?

10 dakika daha okuyabilir miyim anneciğim?
Kitabın çok heyecanlı bir yerindeyim de.
Bölümün bitmesine birkaç sayfa kaldı.

Ben buradan göremiyorum
Peynirciğim. Kitap sana
daha yakın. Ne yazıyor
kapağında?

Bakayım. Yazarının Jules Verne olduğu okunuyor
ama gaz lambasının loş ışığında başlığını ben de
seçemiyorum Simitçiğim.

E iyi, yarın da okul
günü değil zaten.
Heyecanla okuduğun
kitap ne peki?

Geçen ay okul kütüphanesine yeni kitaplar
geldiğini anlatmıştım hatırlarsan.
O kitaplardan biri de buydu: *Dünya'nın
Merkezine Yolculuk*.

Aa, küçükken ben de okumuştum.
Macera'nın başında sönmüş bir
yanardağın ağzından yeryüzünün
derinliklerine inen bir geçit
buluyorlardı, değil mi?

Evet. Yerin altındaki
hayalî dünyaya
açılan bir
geçit.

Biliyorum Jules Verne'i.
80 Günde Devr-i Âlem
ve *Balonla Beş Hafta* müthiş
serüvenler. Ama ben en
çok *İki Yıl Okul Tatili*'ni
beğenmiştim!

Ha ha ha! Ben de *Ay'a Yolculuk*'u
ve *Denizler Altında Yirmi Bin
Fersah*'i severim.

Kitabı bizden başka herkes
okumuş galiba. Umarım
kahramanları derine indikçe,
bir noktada sıcaktan
pişeceklerini
anlayıp iş isten
geçmeden geri
dönmüşlerdir!

Ha ha ha! Gerçek hayatta
yer kabuğunun altındaki
katmanda sıcaktan erimiş
kayaclar bulunduğu için
dediğin gibi olurdu.
Neyse ki bu, hayal
ürünü bir bilim
kurgu romanı.

Pazartesi sabahı arkadaşlarıyla birlikte okula yürürken...

Kütüphaneden aldığım
kitap oldukça sürükleyici ve
öğretici Lars. Senin de
beğeneceğine eminim.

Önerin için teşekkürler
Inge. Doğrusu ben de
elimdeki kitabı bitirince
ne okumaya başlasam diye
düşünüyordum.

Sonrası için de isterseniz
Bjorn'un bana hediye
ettiği öykü derlemesini
size ödünç verebilirim.
Ne dersin Bjorn?

Bence sakıncası yok. Hatta
öğretmenimizle konuşup
bizim sınıf için ayrı bir
kütüphane mi kursak?
Benim de elimde size
önerebileceğim
şiiir kitapları var.

Harika. Böylece herkes kütüphaneye
bir kitap koyup bir sürü
kitap okuyabilir.

Aferin çocuklar, paylaşın.
Bazı şeyler paylaştıkça
çoğalır.

Elinden kitap eksilmeyen Inge
derslerinde de başarılı bir
öğrenciydi. Sayılarla arası ise
özellikle iyiydi. Öyle ki üst
sınıflardaki öğrencilere matematik
problemlerini çözmede yardım ettiği
oluyordu. Hatta istatistiksel veriler
toplayıp o verilerden sonuçlar
çıkarmaya bayılıyordu. Örneğin her
hafta sonu gazetelerden ülkesinin
farklı kentlerine ait hava durumu
raporlarını okuyor, yağış miktarına
göre çiftçilerin iyi bir hasat mevsimi
geçirip geçirmeyeceklerini öngörmeye
çalışıyordu. Amatörce de olsa bu tip
analizler yapmak ona heyecan
veriyordu.

Kopenhag Üniversitesine birincilikle
girişine kimse şaşırmadı.

Kopenhag'ın ardından Cambridge'de matematik ve fizik okuyan Inge, birkaç yıl ekonomiye dair tahminler yapan bir veri analizi firmasında çalıştı. Asistan olarak döndüğü Kopenhag Üniversitesinde bir jeodezi profesörü, onun hesap ve çıkarım yapma becerilerini fark etmekte gecikmedi.

Becerilerinizi değerlendirebileceğiniz bir projemiz var Bayan Lehmann. Laboratuvarımızda çalışmayı düşünür müsünüz?

Sismograf mı o? Yer sarsıntılarını mı kaydediyorlar?

Evet. Jeodeziye de bakayım. Hımm... Yerkürenin ölçülüp modellenmesiyle uğraşan bilim dalıymış.

Sismolojinin emekleme aşamasında olduğu yıllardı. Dünyada henüz çok az sayıda sismograf kuruluydu. Bu az sayıdaki sismograftan elde edilen veriler büyük güçlüklerle laboratuvarında toplanarak yerkürenin iç yapısı anlaşılmaya çalışılıyordu. Gerçekten de Inge, bu iş için biçilmiş kaftandı.

Sarsıntıların oluşturduğu dalgaların bize Dünya'nın iç yapısı hakkında söylediklerini anlayabilmek için çok ama çok daha fazla veriye ihtiyacımız var. Bu da daha fazla sismograf gerek demek.

O kâğıtlardan yer sarsıntılarını okuyarak yerkürenin dilini öğrenecek gibi Inge abla.

İlginç bir benzetme. Aferin sana Simit.

İlerleyen yıllarda dünyanın dört bir yanında çok sayıda sismograf kurulup bunlar arasında bir haberleşme ağı oluşturulmasını sağladı.

Bir yer sarsıntısına ait verileri dünyanın ne kadar farklı noktasında yakalayabilirsek...

...o sarsıntının oluşturduğu sismik dalgaların yerkürenin içindeki hareketini de o kadar iyi yorumlayabiliriz.

Güney yarım küredeki istasyon sayısını artırmalı.

Yani dünyayı gezmenin yolunu bulan bir bilim insanı daha!

Ha ha ha! Turistik gezi değil, bilimsel gezi bunlar.

Yıllar süren çalışmaların sonunda araştırma için yeterli sayıda sismik veri toplayabilen bir sistem kuruldu. Ancak dünyanın çeşitli yerlerinden gelen kimi veriler, sismik dalgaların yerkürenin içinde beklendiği gibi hareket etmediğine dair ipuçları veriyordu.

A noktasından yayılan bir deprem dalgasının D noktasında B ve C noktalarındaki ölçümlerle uyumsuz sonuç vermesi mantıksız.

Cihazların güvenilirliğini defalarca kontrol ettim. Geriye bir tek olasılık kalıyor.

Neymiş o, neymiş?

Şimdi anlatırız.

Dalga yerkürenin merkezine yakın bir yerde daha yoğun bir yapıyla karşılaşmış ve ona çarparak sekmiş olmalı.

Bu da bugüne dek tamamen erimiş hâlde olduğu sanılan Dünya'nın çekirdeğinin merkezinde katı bir çekirdek daha olduğunu gösterir!

Bravo. Oturduğu yerde sismik kayıtlara bakıp hesap yaparak buldu bunu.

Dünya'nın merkezine yolculuk yapmadan orada ne olduğunu anlayabilmek! İşte bu, bilim sayesinde olur.

Aa! Bu sefer bilim insanımızın gencecik bir fotoğrafını koymuşlar.

Ne güzel. Öykülerimize konuk olan, bizi yüzlerce yıldır bilimin ışığıyla aydınlatmış insanlar da bir zamanlar çocuktu çünkü. Tıpkı bugün dergimizi okuyan siz sevgili çocuklar gibi...